
Butlletí Excursionista de Catalunya

Per les costes de la Guinea Francesa i pel llarg del Níger

LES conferències que donà Monsieur Jean Thomas els dies 18 i 19 de maig de 1927 a la «Sala Mozart», sota el patronatge del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, interessaren - en particular la primera - tan fortament els assistents, que foren molts els qui ens en demanaren la publicació en aquest BUTLLETÍ, a la qual cosa ha accedit ben amablement el dissertant.

Mr. Jean Thomas, adjunt al «Laboratori de Produccions Colonials d'origen animal» (Museu d'Història Natural), dirigit pel Professor Gruvel, l'any 1923, fou encarregat d'una missió per la Guinea i per l'Alt i Mitjà Níger.

La finalitat principal d'aquesta missió era la següent: estudiar les condicions de la pesca practicada pels indígenes, i recercar els mitjans de desenvolupar, entre els negres de la Guinea i del Sudan, el consum del peix, per tal de millorar llur alimentació assolada.

Calia, a més, fer un recull d'observacions biològiques sobre la fauna de la regió, obtenir colleccions zoològiques per als diversos laboratoris del Museu, i portar, malgrat les dificultats i l'absència de pressupost i material, exemplars d'animals vivents.

Mr. Jean Thomas va recórrer la costa de la Guinea des del 1 de febrer al 27 de març de 1923; durant el mes d'abril, l'interior del

país, i, del 17 de maig fins a la fi d'agost, el Níger i alguns dels seus principals afluents, de Kurussa a Tombuctú.

Veus aquí ara una relació del seu viatge, amb la qual desitja cridar l'atenció del lector sobre la qüestió de la pesca a les colònies franceses.

APORTACIONS A L'ESTUDI DE LA PESCA A L'ÀFRICA EQUATORIAL FRANCESA

Damunt les extensions sorrenques de les costes de la Guinea francesa, a les desembocadures dels rius, s'aixequen pobres cabanes edificades amb brossa i amb fulles de palmera. Allí viuen, en petit nombre, pescadors de professió.

La majoria pertany a la raça, bastant fina i intel·ligent, dels Sussús; d'altres, a la molt més endarrerida dels Bagàs. Alguns, els Serra-Lleonesos, són originaris de la veïna colònia anglesa.

L'existència a l'aire lliure, la pràctica de llur ofici i el consum freqüent del peix, n'ha fet uns éssers remarcables per llur sòlida constitució.

Pesquen durant tot l'any, però principalment durant tota l'estació seca, d'octubre a la fi d'abril.

Els més, deixant la riba a plenamar, en llurs pirogues buidades d'un tronc de formatger, van a col·locar en llocs on la fondària ateny l'alçada d'un home, una sèrie de xarxes (*massaronghi*, en llenguatge sussú) les quals mantingudes a la sorra amb estaques, formen una barrera d'alguns centenars de metres de llarg amb una cara còncava orientada cap a la riba. Quan la mar es retira, el peix comprès entre la terra ferma i aquests enginys és retingut per les malles.

Aquest procediment és força remunerador i no és rar veure portar pels que l'utilitzen, gairebé tant de peix com les nostres petites barques de vela.

La xàvega dona també excel·lents resultats, però la butxaca dels pescadors és de les més modestes i aquest enginy - amb tot ben conegut i preat entre ells - no es troba sinó excepcionalment.

Citem, encara, la canya, el palangre i el rall.

Les dues primeres maneres de pescar, les úniques vertaderament interessants quant a l'esdevenidor, ens han revelat les riqueses ictiològiques dels bancs de sorra i de llecor exptotats, dels quals se'n treuen ordinàriament mujols, llenguados, peixos espasa, rajades, silurs, capitans...

El peix es consum fresc o conservat. En aquest últim cas, netejat de la tripa, és exposat damunt un foc de llenya, i així sofreix l'acció conservadora del fumet. Després serà donat a canvi de diverses mercaderies o venut als pobles de l'interior.

Preparat a part, amb una salsa d'oli de palma, de cebes i de pebrots, serà el complement del plat d'arròs quotidià.

Dissortadament, a causa del nombre massa petit de pescadors i d'enginys, i de l'absència d'una organització seriosa, aquest precíu aliment és quasi desconegut, lluny de les costes. Els indígenes d'aquelles regions, per altra part, tampoc consumeixen gaire més de bestiar. No és, doncs, una simple coincidència si, en comptes de les poblacions robustes de la ribera, és troba allí un nombre d'individus dèbils, raquítics o malaltissos.

A més de la gent de l'ofici, els riberenys practiquen també la pesca, però ocasionalment, per a llur consum personal i amb mitjans molt primitius: diferents estacades, nances, xarxes petites de formes diverses. De vegades, a la platja, les dones, després d'haver mòlt amb dues pedres les fulles d'un arbust anomenat *meki*, les submergeixen en els tolls d'aigua deixats per la mar. Els peixos petits, anestesiats per la substància que es desprèn de les fulles, floten a la superfície i són recollits fàcilment. Ostres i gambes són també agafades en gran nombre. De totes maneres, aquestes descripcions podrien tan solament interessar-nos des del punt de vista pintoresc.

És per això que ens hem dirigit únicament als vertaders pescadors. Durant setmanes hem viscut amb ells, habitat en llurs residències, llargament i pacientment xerrat amb ells. Ens han ben comprès: «Estem contents que un blanc s'interessi per nosaltres», ens han repetit més d'una vegada.

Encoratjats i ben dirigits, dotats de fil per fabricar llurs xarxes (nosaltres recomanem les *massaronghi* i les *xàvegues*), trobarien nombrosos ajuts, i llur producció, fàcilment transportable amb els balandres i per la via fèrria cap als grans centres, esdevindria, per a la colònia, una aportació alimentària ben preuable.

Fou pel febrer i març de 1923 que recorreguérem els paratges encantadors de la Guinea. Caminàrem pel llarg de les costes, per la inextricable xarxa de *marigots* - es designen així els braços de riu i els petits cursos d'aigua - i per entremig de la vegetació luxuriant que creix en els països càlids i humits.

Com que ja existeixen mantes descripcions agradoses d'aques-

tes regions, un cop indicats els nostres principals mitjans de locomoció, escollirem solament, per als nostres lectors, algunes observacions recollides pel camí.

La banderola tricolor es balanceja dolçament al darrera de la ballenera. Els *laptots*, amb el rem a la mà, esperen el senyal de partir. El Gran Cap de Província molt enfeinat, embolicat amb el seu bubú d'una blancor esclatant, ens indica el lloc que ens ha preparat amb una atenció minuciosa.

D'una estrebada deixem les ribes on s'aixeca la capital del cercle i llisquem sobre les aigües on el sol ja hi guspireja.

Amb la baixa mar, fugim vers l'Oceà.

Però les hores s'escolen, i les ribes, en les quals creixen en una inextricable vegetació, els manglers, s'allunyen més i més, s'esfumen en la llunyania. El riu esdevé immens, és la desembocadura.

Mentrestant arriba la plena mar, l'onatge s'irrita, no té pietat als grups diàfans de gracioses meduses. Les ones rebaten contra la nostra fràgil embarcació i ens inonden. Però els nostres mariners remen enèrgicament, i llur cançó assegura la cadència. Aquesta cançó conta, sobre el següent motiu eternament reprès,

la ingènua història de Ioni i de Sira. La dona de Ioni, Sira, porta una vida lleugera quan el seu marit és absent. Però, vetaquí que Ioni ha tornat. Ella encara no hi és. Ella és al barri de les cases públiques a Free-Town, a Serra Lleona. Ioni envia a cercar-la. La hi porten. Renyina entre els esposos. I la tornada, burlesca, comenta llur malaventura. Aquesta tornada, plena de floritures fantàsiques, amb un ritme cada vegada més i més accelerat, s'és transformada i després acabada amb crits i vociferacions en una agitació frenètica. Però, veieu-nos ja damunt la sorra, vora un campament de pescadors.

És l'hora de la paraula, de la paciència, de l'estudi.

De totes maneres, disposem d'un temps reduït. Acabades les nostres conversacions i observacions, ens enfonsem en la xarxa complicada dels *marigots*.

Damunt les ribes llecoroses que les ones acaben de deixar al descobert, innumbrables ocells vénen a cercar una alimentació

animal abundosa. Allí s'amunteguen xancuts i palmípedes de totes grandàries, de totes les espècies, garcetes, xamerlins, pelicans. D'altres solquen l'espai, de vegades, per llur desgràcia, massa a la vora del nostre fusell. Quina joia exuberant llavors entre els meus negres...! No tindran sempre l'edat «sense pietat»...? I després, quin àpat en perspectiva!

Mes lluny, simis penjats en els manglers, molt intrigats pel nostre pas, sembla que juguin a amagar amb nosaltres. Els meus homes han acabat la manicbra, i, assenyalant-me aquestes àguiles acròbates em diuen: *Mossié, hi ha cap bo, hi ha cruspit moniatos, bananes, cacauets i després els negres hi ha reventat de fam; tira, tira*. Però no puc resignar-me a fer mal a aquesta segona part de la humanitat, potser la millor...!

Mentrestant, semblants a grossos fragments de troncs d'arbres, els cocodrils floten vora la superfície de les ones, deixant emergir solament llurs narines. Han vingut per fruir del plaer de les aigües tèbies. D'altres, estesos pesadament sobre el *poto-poto* - així s'anomena la llecor compacta de les ribes - s'escalfen al sol, i semblen dormir profundament. Però, cada cop que ens aproximem a un d'ells, comença la xerrameca. No hi val que jo m'imposi, la meva gent no pot dominar la llengua, i la bèstia, previnguda, desapareix sota la cortina líquida. Per fi, vetaquí un bon tret. La balenera s'atura. Disparo. L'animal tocat al coll queda clavat al sòl. Una cridòria joiosa s'escapa de tots els pits. Dos *laptots* aconsueguixen, després de molts esforços, issar la massa pesant a la nostra embarcació.

Contents de mi, encoratjats amb el pensament d'aquest nou àpat - la carn de cocodril és molt preuada pels negres - i malgrat la calor atuídora i la dura jornada, sense treva, tots reprenen llurs cants i llurs rem.

Ara el sol declina, al firmament. Els cels de porpra i d'or, les ribes fosques de maragda es reflexen en el mirall immens. La melopea ha cessat. Solament, els ocells, ombres lleugeres amb prou feines mig vistes, volant, ràpides, vers llur retir, deixen sentir dintre el bosc profund dels manglers llurs últimes notes divines o bé els seus crits més roncs.

Els foscos *marigots*, esdevenen més estrets, i llurs meandres, més capriciosos. Els peixos, en gran nombre, prenen els seus divertiments a la superfície de las aigües i per sobre les ones corren, àgils, imponderables, batallons de perioftàlmics. De vegades, els

manglers allarguen cap a nosaltres llurs branques, i la balenera difícilment es fresa un pas entre ells.

El crepuscle tranquil i reposador s'esborra davant la nit. Aviat apareixen les primeres estrelles. L'atmosfera és pesant. Darrera nostre deixem una estela lluminosa, i cada cop de rem treu al damunt de les aigües collars de perles inflamades, que es trenquen i es desgranen.

Però, mireu, allà abaix, vers la riba, resplandors d'antorxes. Els cops sords i repetits d'una mena de tambor «tabélé» vénen a trencar el silenci. La nostra presència és assenyalada. Tota la gent del poblet negre ens espera de fa temps, previnguda pel Gran Cap de província, l'Almamy, que ens ha precedit. Desembarquem enmig de tot un poble exuberant i encuriós, d'un esbart de petits negrets graciosos amb el vestit que natura els donà. «Bona nit, bona nit a tothom». Però no tinc més que dues mans per donar a totes les que s'allarguen cap a mi!

Gairebé sense donar-me'n compte, em trobo estirat en una hamaca. Ha sorgit una brisa lleugera. Pels corriols que menen al poble, illuminats amb antorxes de palla de brossa, entremig de la prodigiosa exuberància de les palmeres, bananers, manglers, aguacaters, papaiers, lianes entrellaçades i torçades, caminem de pressa, precedits, voltats i seguits, mentre que imprevistes melodies ens acullen. Els sons dolçíssims i cristallins dels *balafos* o xilofons dels negres, sostinguts en l'acompanyament per una mena de curiosa guitarra de tres cordes, el *bolongui* dels Sussús, omplen aquest decor majestuós... I el mateix motiu reprèn sempre, sempre. Però està tant en harmonia amb la naturalesa...

La melancolia s'exhala. Es fa tangible l'etern ensomni dels éssers i de les coses...

Arribo, per fi, davant la cabana circular, amb parets de terra i amb el sostre de palla punxegut, on passaré la nit. És la més bella, la del cap del vilatge, de l'alcaly... del senyor Batlle... el qual tot seguit em porta un pollastre de cinquanta cèntims, ous i, per als meus homes, algunes carbasses d'arròs. Tot això, és regal, diu.

Però està ben content de rebre un petit *bunia*, això és, una petita propina.

Un blanc aquí! quin esdeveniment! i aquesta nit hi haurà música, cant i dansa al vilatge.

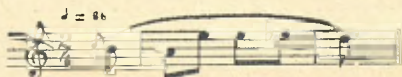
Però ja és tard. Prenc comiat dels meus hostes, de l'alcaly, de l'almamy. Sol, em passeio per entremig de les cabanes.

Algunes lluerns descriuen per l'aire tranquils arabescos de foc.

Aquí és, segons sembla, l'escola dels marabuts. Al voltant d'un braser que els serveix d'il·luminació - puix debades les estrelles s'han multiplicat aquesta nit - els minyons, amb un petit *grigri* entorn del coll per tot vestit, i a la mà unes tauletes amb els caràcters gairebé esborrats, llegeixen o, millor, reciten, amb llur veu lenta i queixosa, alguns versicles de l'Alcorà. Uns cants, melopees eternes, s'eleven un poc més lluny; són els circumcisos que cantaran fins a la seva curació.

Poc a poc, un superb clar de lluna filtra a través de les altes palmeres, retalla damunt del sòl la graciosa silueta de llurs palmes, inonda amb la seva claror pàl·lida les amples fulles dels bananers i el vast jardí salvatge. I sota aquesta decoració màgica, les meves parpelles, feixugues, es clouran algunes hores.

Ha tornat el matí. Un raig de sol penetra dintre la meva baraca. Part de fora, una petita frase deliciosa, dolçament xiulada, es deixa sentir a intervals curts. Escolto encisat...

Vull conèixer aquest artista... Ben a la vora de la meva habitació, posat damunt un mangler, un bell ocell quasi tot blau amb un gran bec roig sembla que em digui: «Sóc jo, el martí-pescador». I un negre afegeix: «És el *méssieu*». Així designava el mascle.

A tota marxa ens preparem, perquè no tenim temps per a perdre. «A tota marxa»... és sovint ben llarg a casa els nostres pacífics hostes. Sigui com sigui, la meva petita colla d'«hamacaires» i de bastaixos ja està a punt. Avui anirem, en efecte, per via terrestre.

Per tots els vilatges sona el «tabélé», i vénen aquests bons negres, amb les mans allargades, a rebre'ns.

Caminem, adés per camins sinuosos que desapareixen entre les altes herbes, adés a través de planúries inundades; de vegades franquegem, per una passera pintoresca, un petit rierol on una aigua límpida murmura. Travessem innombrables arrossers, i també extensions on els indígenes es lliuren a altres treballs diferents de l'agricultura. En aquestes planúries, recobertes per les altes marors, la sal s'hi deposita. Els negres l'extreuen rasclonant el sòl. Per a purificar-la en fan una solució, i la deixen filtrar a través de la paret de terra i palla d'uns recipients en forma de con invertit. El líquid recollit és sotmès a l'ebullició, i la sal resta sota l'aspecte de groms que els naturals pulveritzen i van a vendre o canviar per diversos productes. Aquesta petita indústria podria, potser, desenrotllar-se àmpliament, perquè les superfícies explotades són mínimes en comparació amb les recobertes per la mar.

I seguim, sempre, parant-nos on els nostres estudis ens criden.

Però, veus aquí uns indígenes àgils en extrem. Amb els llocs sostinguts per un cercol de liana que abraça el tronc de les palmeres, poden aguantar-se amb la planta dels peus aplicada contra l'arbre. Gràcies a un vigorós esforç de llurs membres inferiors desplacen cap amunt a saccejades aquest enginy tan senzill i arriben ràpidament a la cima elevada. Allí practiquen una sagnia al brot terminal i recullen una saba abundant i ensucrada. És l'època de la collita del vi de palma. Durant llargues setmanes el nèctar raja a desdir i omple el cors d'una embriaguesa perpètua. Som a una regió de fetitxistes. Mahomet no els ha privat de res, ni tan solament de tastar la carn humana. De nit i dia segueix l'orgia i els tam-tams sonen de bo i millor.

Arribo a l'enorme vilatge amagat entre les palmeres i els arbres fruiters.

Fa força temps que cap blanc no ha passat per allí. Les dones, els infants, com esbarts de pardals esporuguits, fugen en veure'm aparèixer. Pobres gents...! De vegades, un cap temerós s'atreveix per darrera d'alguna «tapade».

Però a la plaça gran és un deliri, i ningú no es fixa en nosaltres. A les darreres llüissors del dia, sostinguts per la música endiablada dels «balafos», amb l'escàndol dels timbals salvatges, de les campanetes, de pots de llauna vells, de picaments de mans, de clamors, entremig de la pols agra i intensa, homes, dones, infants, barreja al paroxisme de la folia, es lliuren, fins a l'esgotament, a les danses més fantàstiques. Aviat els focs de palla s'encenen per

LA PESCA AL "MASSARONGHI"

Os. J. Thomas

OPERACIÓ DE FUMAR EL PEIX PER A CONSERVAR-LO

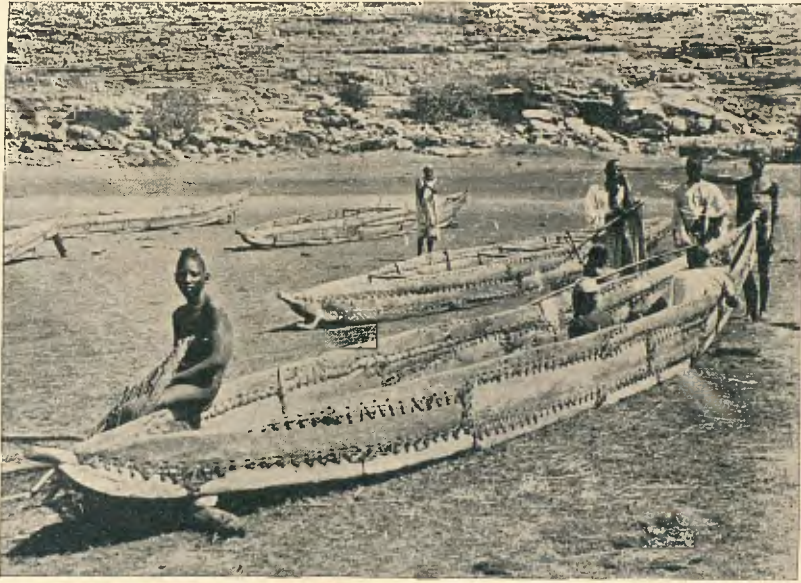
LA INDÚSTRIA DE LA SAL EN ELS INDÍGENES

Cla. J. Thomas

UNA PIROGA EN EL RIU BANI, AFLUENT DEL NÍGER

PIROGUES CONSTRUÏDES PELS PESCADORS BOZOS

ELS SOMONOS (BASSAMA) EN EFECTUAR LA GRAN PESCA

Cts. J. Thomas

LA PERSEGA DEL NIL, QUE AMIDA 1,40 M. DE LLARG

NETEJA DEL PEIX

Ols. J. Thomas

tal d'illuminar la festa, car si la nit comença, l'hora de la raó no ha arribat encara.

Feliços mortals! La vostra Guinea és la mare indulgent i generosa que obre als seus infants les seves entranyes nodridores i penja vers ells les pesades branques plenes de fruits.

I així, semblants, es van succeint els dies, durant dos mesos.

El sis d'abril, després d'haver recorregut les costes, em fico cap a l'interior per tal d'estudiar el proveïment en peixos i la possibilitat de dispersió dels productes de la pesca.

País pintoresc, muntanyós, emboscat, que ha estat comparat a Suïssa. És, però, una Suïssa sobre la qual volategen les aus de colors més enlluernadores, merles metàl·liques, aus del Paradís. Malauradament, no podem entretenir-nos-hi. Deixem, doncs, aquest paradís dels negres i tornem als llocs dels pescadors, al Níger i als seus afluents de Kurussà i Tombuctú.

Ens trobem en el mes de maig, època encara de les aigües baixes. El riu, estès per tota la plana fa alguns mesos, ara no ocupa més que una part del seu llit i la seva profunditat varia des d'alguns centímetres a dos metres més o menys. Lentament serpenteja per entre els bancs de sorra daurada, sobre la qual prenen el sol estols de palmípedes.

Aquí tenim la nostra casa flotant, la xalana «Hallebarde».

Al davant, vuit o deu vigorosos laptots, amb el cos esvelt, maniobren amb la perxa. El cap nu sota l'astre ardent, porten per tot vestit, un culot molt curt o una simple tira de drap retinguda a la cintura amb qualsevol lligam. Al darrera està instal·lada la cuina dels meus negres i la meva. Al mig hi ha la meva cambra, a la vegada menjador, escriptori i laboratori. Damunt la teulada, el meu intèrpret Amadú, guàrdia i cap dels laptots, es dediquen a la vida contemplativa.

De sobte, un bonic martí-pescador, puntejat de blanc i negre, es manté damunt el corrent, al mateix lloc, amb les ales vibrants. Observa atentament les ones sota d'ell. Com un llamp es llança sobre l'aigua i, joiós, s'eleva amb la seva petita presa, un peixet argentat. Sembla que ens digui: «Oh! home blanc, nosaltres no necessitem les teves xarxes, ni els teus consells, ¿no som bonics i feliços sense això?».

Mentrestant, vogant nit i dia entre les voreres verdejants de primer, però més i més desèrtiques a mida que ens acostem a Tom-buctú, ens afurem a cada campament, a cada vilatge de pescadors. Hi portarem la bona paraula, i ho farem amb tota la nostra energia i amb tot el nostre cor.

Som, en efecte, a l'estació de les grans pesques, de les pesques sovint miraculoses. Milers de somonos i de bozos, gent de l'ofici, s'hi dediquen. Immenses xarxes fixades amb piques barren el riu. A dos o tres quilòmetres més amunt, una segona xarxa desplegada transversalment està sospesa d'una llarga fila de pirogues disposades en arc de cercle. A cada vorera les dones dels pescadors sirguen aquest art mòbil vers el barratge precedent. Entre les dues xarxes, formiguegen els peixos enormes, i hi resten empresonats perques del Nil amb els ulls de foc, silurs de pues formidables, silurs elèctrics, peixos cans amb llargues i acerades dents. Són nombrosos els que fugen: d'un salt a voltes prodigiós franquegen l'obstacle. Els arponadors drets en les embarcacions vigilen aigües avall, o bé, amb l'instrument a la mà, es llencen a l'aigua amb els ulls oberts; aquests àgils nedadors persegueixen llurs víctimes entre dues aigües, i les porten a la superfície travessades amb el ferro. Les veus femenines encoratgen l'acció amb les eternes melopees:

«Halal, halal, no hi ha en tot el Sudan gent més valenta que els pescadors de Segú».

«Vulguí la sort que durant aquesta pesca cap de vosaltres sigui ferit».

«Quí d'entre vosaltres, poderós com el Bruixot, ens farà atrapar força peixos en les profunditats?».

«Mireu el Superior. Ell té raó de fer el seu deure. Cal obeir-lo».

Més lluny, els somonos maniobren amb les xarxes; els bozos proveïts d'una petita xarxa triangular a cada mà, volten el peix o l'aculen cap a les barreres de canya.

Tothom pesca, i els procediments de captura presenten una gran varietat. Però els altres riberencs que no es preocupen més que del consum familiar, utilitzen aparells menys potents.

Avui és per ells la «festa de la bassa». De moltes llegües al voltant acuden centenars d'indígenes, de dones i d'infants. De bon matí comença el tam-tam. Després de la invocació als mans i avantpassats, que vetllen damunt la bassa, i les ofrenes de libacions (arròs, kolas, etc.), els homes, armats d'arpons, entren tots

a l'aigua. Cacen els cocodrils, els animals danyosos i capturen peixos grossos. Quan han acabat, al senyal donat pel Cap de província alguns minuts més tard, dones, mares portant els nens a coll-i-be, sobre les anques i embolicats amb la seva roba fermada a la cintura; infants, tots proveïts de xarxes circulars de petites dimensions, es precipiten amb un gran concert de joiosos crits dins el fangós element. L'hora fatal és arribada per als petits peixos. Entorn de la bassa els cavallers empenyen llur muntura per tal d'impedir, diuen, el retorn dels animals dolents. Molt de temps després de la pesca, la festa segueix amb el tam-tam i les orgies.

Arribada la nit, les antorxes flamejants descriuen arabescos damunt el riu on les passegen a flor d'aigua. Són encara pescadors. Mitjançant unes paneres en forma de tronc de con, obertes als dos extrems, cobreixen els peixos atrets per la llum.

En aquestes riberes, els productes de la pesca són correntment consumits en estat fresc. Però quina fastigosa preparació és reservada als indígenes de regions llunyanes! Després d'haver deixat macerar dos dies per terme mig els peixos en aigua calentada al sol, les dones els exposen per terra als seus raigs. Les carns podrides es dessequen més o menys. Però envaïdes primer per innumbrables larves de dípters, i ulteriorment per paràsits variats, són en gran part devorades. La resta no és més que un munt de substàncies d'una olor repugnant i plenes de toxines.

Entre altres coses hem ensenyat a aquesta brava gent, com un salament molt lleuger (gens perjudicial a la seva modesta bossa, ben al contrari) i una exposició damunt joncs pot proporcionar-los un producte ideal.

Al nostre retorn ens presentaren, molt agraïts, preparacions sovint molt encertades. Les nostres experiències els havien convençut.

Sortiríem del pla que ens hem traçat si desenrotlléssim aquí aquestes interessants qüestions relatives a la pesca i que són l'objecte dels nostres treballs actuals.

Diguem solament que el Governador Monsieur Terrasson, de Fougères, que de tot cor s'és associat a la nostra obra, després del nostre retorn, ha donat instruccions perquè aquests grans infants, naturalment promptes a l'oblit i inclinats a perpetuar les errors dels pares, siguin encoratjats en llur bona voluntat. Tenim un veritable plaer en testimoniar-li la nostra gratitud.

Durant el nostre llarg tomb, hem tingut un company de viatge: Sultà, el lleó fidel, sempre àvid de carícies.

Baptista, el pelicà, li feia companyia, un xic de lluny no obstant, per prudència. Fins i tot una mica filòsof des del dia en què una bala el retingué amb el bec clavat a la sorra, mentre que els seus companys dubtant i inquiets planejaven damunt d'ell; es posava de mal humor quan una gasela jove es prenia la llibertat de pasturar-li les plomes del seu tren posterior. I un dia vaig creure que el nostre «plumívor» desapareixia dins el seu goll.

Quantes anècdotes, quants episodis deu contar avui Baptista - que, ai las!, va perdre un ull el dia de la seva captura - al seu col·lega del Jardí de Plantes: els crits estridents de Barnabé el *phacochère* quan a l'hora del seu passeig es tractava de treure'l de la caixa enreixada, el reconeixement dels porcs espir.s, que a voltes esgrimien llurs dards a manera de javelots vers als qui els portaven el menjar; la xerradissa incessant de les gralles amb les plomes d'or; les escapades dels petits cocodrils; l'avalot del seu irascible avi en la seva presó; les lamentacions de Tombuctú, la hiena, la nit que damunt el llac Dehbo, durant la més furient de les tempestes, totes les caixes, que estaven llavors col·locades damunt de xalana, foren escombrades per l'oratge tempestuós, mentre els llamps queien de tots costats; i per fi, l'alegria quan després d'uns dies de dejuni, els peixos - gairebé sempre tan abundants com al vell port marsellès - saltaven, nombrosos, dintre de la nostra embarcació.

El dejuni... Tot el nostre petit món no se n'hagué de plànyer molt en aquest país de Xauxa en què les gallines costen, a voltes, vint-i-cinc cèntims, els anyells tres o quatre francs, i els peixos no faltaven.

I a més, per a ell, caçàvem els grans ànecs armats i els volàtils innombrables en aquesta època. De vegades, durant les nits sense lluna, acompanyat d'alguns negres bons coneixedors de la regió, amb una làmpara de caça, projector de petita dimensió, fixada sobre el cap, partíem cap a la garriga proveïts d'un fusell per a perdigons grossos i d'un mosquetó Lebel. De sobte, apareixien ben a prop nostre dos globus incandescents: Gasela? Hiena? Pantera...? Que hi fa. Apuntava, una detonació trencava la calma immensa. Els ulls fosforescents estaven encara allí, més tendres, però, ara. Ens hi acostàvem prudentment. La innocent bèstia jeia en terra...! Calia, però, nodrir a les altres. Era, gairebé, la llei de la naturalesa.

Després retornàvem a la xalana. Allí baix un foc de mates s'encenia i incendiava ràpidament l'espai. Entre les flames, uns arbres encara massa joves per morir, torçaven llurs branques cap als cels inexorables.

* * * * *

Després d'un seguit de setmanes tornàvem a entrar a la capital del Sahara: Tombuctú era el terme del nostre viatge.

No ens permetrem d'afegir una pàl·lida relació a les sobergues i nombroses descripcions de la vila de la misteriosa història.

Una nit estrellada, després de travessar, a cavall, les zones desertes, arribàrem altra volta al Níger. La nostra xalana i una se-gona destinada als animals eren al port.

A trenc d'alba partírem.

Però, després d'haver franquejat el llac de Dehbo, l'aspecte del Níger era completament desconegut. Les aigües s'estenien ben lluny, damunt la plana. Molt sovint els meus laptots, no trobant ja el fons amb la perxa, dirigien les embarcacions cap a les velles voreres on emergien algunes branques d'arbre. Coratjosos, sense mal humor, saltaven per damunt les ones i agafant d'una mà els brancatges i de l'altra la sirga, fent esforç amb tots dos braços progressaven lentament. No obstant calia lluitar contra el corrent cada cop més intens.

Un dia, no res menys, una xalana de vapor - comencen a circular en aquesta època - vingué a dur-nos socors. Però ja no se sentien els crits joiosos dels laptots, les aus havien desaparegut, la cortina gris de l'hivernada tapava el cel. Una trista monotonia regnava...

* * * * *

Sota una pluja fina, contínua, penetrant, atenyérem prompte, però no sense accidents, la Guinea i després Kurussà i després Conakry.

S'havia acabat!

Als éssers i a aquelles coses que la civilització encara no ha desnaturalitzat massa, sembla que hom s'hi lligui més fortament. Per això no és sense una certa emoció, sense una opressió de cor que calia separar-se i deixar el primer de setembre, després d'un recorregut de cinc mil quilòmetres, aquesta volguda terra d'Àfrica.

Amb tot, els meus companys, els hostes de la brossa salvatge

restaven amb mi. Ells han portat més tard als seus germans del Jardí de Plantes un raig de sol de la seva llunyana pàtria.

D'aquests records anecdòtics, jo voldria, però, que una idea pràctica se'n desprengués.

Si es vol obtenir d'un poble el màxim rendiment, cal abans de tot assegurar-li una bona alimentació.

L'índigena consumeix en proporció abundant els hidrats de carboni (arròs, moniatos, mill, etc.) i les grasses (oli de palmeres, de cacauets, etc.). Però les matèries albuminoides destinades a augmentar els teixits vius durant el creixement i a reemplaçar el que està en desintegració perpètua en l'organisme, li fan falta en part.

És aquesta una de les nombroses causes de la mortalitat infantil, de l'estat de misèria fisiològica bastant freqüent en aquestes poblacions. És difícil de donar xifres d'aquest particular. Amb tot, es pot assenyalar el nombre de negres inaptes per al servei militar. Tant és així que en la zona de Niafueké (Sudan), l'any 1922, de 2.247 homes examinats, solament 45 foren reconeguts aptes. És veritat que la major part dels naturals és aquí constituïda per Peuhls, raça bastant roïna.

Heus aquí perquè ens alegrariem que el consum de peix prengués un gran increment en les colònies. Cada dia més, en efecte, s'està d'acord en reconèixer la seva valor nutritiva; és de fàcil digestió, ric en fòsfor i en vitamines, principis capaços de donar a l'individu una vitalitat particular, és l'aliment azotat per excel·lència. I, precisament, ens han cridat l'atenció les formes estètiques, els membres particularment musculats i la constitució robusta de les races de pescadors, gent que es nodreix del producte de la seva pesca.

Ara bé, el peix els agrada a tots els indígenes. Malauradament, a l'interior de la Guínea, no en reben gens. Al Sudan el que els arriba, lluny del Níger, és en bona part devorat pels paràsits.

No obstant, a l'Oceà, a les desembocadures dels rius de Guínea i al gran riu africà, les riqueses ictiològiques són considerables. Es tracta de saber-ne treure partit.

En les ribes del Níger on els pescadors són molt nombrosos, proveïts de mitjans poderosos i privilegiats per la naturalesa que els ofereix les plantes textils necessàries per a la fabricació de llurs xarxes, la tasca serà fàcil. N'hi haurà prou amb encoratjar els somonos i els bozos a treballar una mica regularment i, sobretot, a preservar, segons els nostres consells, el peix assecat contra la destrucció deguda als paràsits.

Per a obtenir l'èxit desitjat, el concurs de l'Administració serà suficient. D'altra banda, el Ministre de Colònies, interessat pels nostres primers resultats, encoratja seriosament a hores d'ara l'esforç general.

A Guinea, de totes maneres, la tasca serà més difícil. No obstant, la clau de la volta, de l'edifici, per dir-ho així, ja existeix. En efecte, trobem petits grups de pescadors d'ofici que utilitzen alguns bons procediments. Aquests grups poden ésser considerats com a nuclis, a l'entorn dels quals es desenrotllarà la mà d'obra. Sense canviar llurs principals mètodes, hom els proporcionarà el mitjans de fabricar les xarxes necessàries, ja que aquí manca el fil indígena, i els seus recursos no els permeten de comprar en quantitat suficient el fil europeu. Les despeses seran relativament poc elevades. El transport dels peixos fumats s'efectuarà fàcilment mitjançant els balandres i la via fèrria. Però per a crear i desenrotllar aquesta obra és indispensable un organitzador actiu, seriós i pacient. Aquest trobarà prop del governador de la Guinea un ajut entusiasta.

Si, en l'avenir, els nostres modestos treballs, poden contribuir, amb la realització d'alguna de les nostres suggestions, al millorament del benestar de l'indígena i, per consegüent, a l'elevació del nostre domini colonial francès, serem massa àmpliament recompensats dels nostres esforços.

JEAN THOMAS

París, desembre de 1925.

Crònica

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

NOVEMBRE 1928

VIATGE PER NORUEGA.—El dia 9 d'aquest mes, el soci Dr. Pere Gabarró i Garcia donà la seva anunciada conferència sobre el tema que encapçala aquestes ratlles.

Començà manifestant que només donaria les impressions personals del viatge, sense cap dada històrica ni artística. Temo - digué - donar de Noruega una impressió fora de la realitat pel bon temps que trobarem.

Bergen, Voss, sense ni tan solament boira, poc fred i uns dies claríssims.

Des de Newcastle, la Mar del Nord estava tranquil·la. Les primeres muntanyes aparagueren, i la primera neu, en contrast extraordinari amb les costes angleses; la quietud de les aigües en els fiords no és igualada enlloc.

L'ameníssima dissertació del Dr. Gabarró anà acompanyada de projeccions de vistes magnífiques d'una escollida col·lecció que ha aplegat amb motiu de l'excursió a aquella regió nòrdica.

Mentrestant, el Dr. Gabarró anà fent la relació del viatge, explicant i detallant les projeccions; esmentà també els costums del país i les seves bel·leses innombrables.

Les moltes projeccions, però, impediren al conferenciant de presentar-les totes i explicar-les, cosa que farà en una segona conferència.

EXCURSIONS D'HIVERN PER ANDORRA.—El senyor Josep M.ª Guílera i Albinyana donà el dia 16 la seva conferència sobre aquest tema, que anà desgranant d'una manera fàcil, amena de detalls molt interessants per als qui a l'hivern organitzen excursions per regions on el mantell blanc de la neu cobreix tota vegetació, roqueram, etc., i recomanà que per a fer-les menys penoses i de menys hores de jornada, es faci ús del ski, car, contràriament, sense aquest estri, són fatigoses.

A la seva dissertació, acompanyà un bell enfilall de diapositives fetes en les excursions per tot el país andorrà, veritables reflexos d'aquell país en època hivernenca.

UN VIATGE A RÚSSIA.—El dia 23, el senyor Francesc Blasi i Vallespinosa donà una conferència, que continuà el dia 30, sobre el tema esmentat.

Il·lustrà amb magnífiques projeccions la seva dissertació.

No ressenyem aquestes conferències, puix creiem més interessant per al lector l'obra que sobre aquella excursió a Rússia i Escandinàvia, està preparant el mateix senyor Blasi.

SECCIÓ DE FOTOGRAFIA.—El dia 11, aquesta Secció féu una visita al *Museu Masriera*. L'amabilitat del seu propietari, senyor Lluís Masriera, obrí la porta de bat a bat als socis d'aquesta Secció, i tingueren així l'avinentsa de visitar com tantes altres vegades ja ho han fet, aquella casa, veritable estoig ple de joiells artístics.

El mateix senyor Masriera els féu de cicerone i assabentà de

tot el tresor artístic reunit en aquell Museu. Per davant els ulls dels visitants desfilaren una pila d'atuellers orientals molt importants, instruments de música, mobles de talla mallorquina, admirables relleus de fusta, cariatides i columnes d'estil barroc, formoses arquetes amb aplicacions de vori, pintures enllestides i a mig fer, i una brillant collecció de vestits d'època capaç d'encisar i satisfer al més exigent colleccionista especialitzat.

Tot això i altres coses més que emplenarien una interminable llista, pogueren admirar els visitants durant les dues hores que romangueren en aquella mansió curulla de senyoria.

El dia 18, tingué lloc l'excursió al *Castell de Marmellà*. Després d'unes dues hores de tren, que els portà al Vendrell, lloc inicial d'aquella, els excursionistes es traslladaren en auto turisme, al coll de les Ventoses, i des d'allí albiraren l'esplèndid panorama que es gaudeix: la plana del Penedès, per un costat, i, a l'altre, la de Manlleu de Celma i les serres del Montmell. Passaren, tot seguit, pel mas de la Monja, un bell exemplar de masia catalana, i des d'allí remuntaren fins a la vista del pintoresc poblet de Marmellà, a dos quilòmetres del qual hi ha les despulles de l'antic castell del mateix nom. D'interessant té la capelleta romànica, que guarda unes boniques pintures murals.

Seguint novament la riera, anaren fins a la vista de Castellví de la Marca. Deixaren aquest poble a la dreta, i enfilaren una drecera que els portà a l'Almúnia. De tornada, emprengueren novament el camí per tal d'arribar als Monjos, des d'on, amb tren tornaren a la nostra ciutat.

Continuant les seves projectades excursions, el dia 25, en feren una a *l'Ermida de l'Arola*. Arribats a Viladrau prengueren l'auto que els portà a Noguerol. Tot seguit arribaren davant la masia coneguda per La Sala, que, segons la tradició, fou en altre temps sojorn del popular Serrallonga. Seguiren la drecera que els conduí a l'Arola, des d'on fruïren d'un bell espectacle de la natura. Mentre alguns dels companys continuaven l'excursió fins a Sant Segimon, els altres feren un seguit de fotografies.

Capvespre arribat, per Balenyà, tornaren a Barcelona.

SECCIÓ D'ESPORTS DE MUNTANYA.—Les excursions realitzades per aquesta Secció durant el mes de novembre foren les següents:

Dia 4. A Montserrat Occidental, per Martorell, Can Massana, Cim més alt dels Frares Encantats, Coll de Porc, Santa Cecília i Monistrol.

Dia 11. A Montserrat Occidental, per Martorell, carretera a

Santa Cecília quilòmetre 5, coll de Porc, cim dels Ecos, coll del Llum, Santa Cecília, Martorell i tornada.

Dia 18. A Bellmunt, per Torelló, Sant Vicens i Sant Pere de Torelló, Santuari de Bellmunt i Sant Quirze de Besora.

Dia 25. A Sant Llorenç del Munt, per Terrassa, Matadepera, Cavall Bernat, La Mola, Cova del Drac, Santa Agnès, Castellar i Sabadell.

SECCIÓ D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA.—El dia 8 d'aquest mes el President de la Secció d'Arqueologia i Història, senyor Pelegrí Casades i Gramatxes, donà una conferència sobre el tema *Arqueologia grega*.

El dia 11, aquesta Secció féu una excursió a Cornellà, per tal de visitar les obres de restauració de la Casa de la Vila, i les troballes fetes amb motiu de les mateixes.

El dia 15, el propi senyor Casades, donà una conferència sobre el tema *Els darrers descobriments en la tomba de Tutankhamen*.

Sota el tema jurídic *Dret Emfitèutic a Catalunya*, el jove lletrat senyor Duran i Cañameres donà una conferència, el dia 22, organitzada per l'esmentada Secció d'Arqueologia.

El senyor Duran començà fent una erudita disquisició sobre les jerarquies de govern que s'estatuïren a la nostra terra amb motiu de les lluites contra els invasors àrabs i els castells o cases fortes, des de les quals els homes de guerra pugnaven contra els enemics de la independència de la terra. Féu un interessant estudi dels principals cabdills i projectà lluminosament els castells que han restat, o les ruïnes que encara es veuen, d'aquests gloriosos refugis, nuclis de resistència i defensa de la pàtria.

Explicà detalladament i féu un notable estudi dels drets que els senyors d'aquests castells tenien sobre llurs vassalls, mentre els cabdills i llurs descendents radicaven en terres de llurs jurisdiccions.

Estudià els drets emfitèutics a l'Edat Mitjana i les lleis que els regulaven fins arribar a l'any 1789, que la Revolució Francesa els declarà redimibles mitjançant lleis especials. Analitzà les lleis dictades per Carles IV i el Reial Decret de 1805, fins a les disposicions del nou Codi Civil.

Féu, finalment, algunes explicacions pràctiques sobre alguns dels més notables edificis de Barcelona.

Finalment, aquesta Secció efectuà el dia 25, una visita a la *Casa dels Canonges*, amb motiu de les obres de restauració que s'hi porten a cap.

Noves

XALET D'ULL DE TER.—El nombre d'excursionistes que han passat pel Xalet durant la temporada estiuenca de 1928 és el següent: socis, 38; no socis, 245; transeünts, 111; o sigui, en conjunt, 394 persones, de les quals hi pernoctaren 283.

CURS DE GEOGRAFIA URBANA.—Des del dia 4 de desembre, tots els dimarts feiners tindran lloc les lliçons d'aquest curs a càrrec del Professor senyor Pau Vila.

A més, en el pla establert per a les tasques en projecte, figura un curs de Paleontologia aplicada, a càrrec de Mossèn J. R. Bataller; s'organitzaran curssets de divulgació geogràfica a les entitats excursionistes de Barcelona; pel gener començarà un curset preparatori d'estudis topogràfics, i, al marge de totes aquestes activitats, es treballarà en la preparació d'un vocabulari geogràfic en relació amb la Secció de Filologia de l'Institut d'Estudis Catalans.

CENTRE EXCURSIONISTA TERRASSA.—El dia 17, féu una visita al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA un nombrós grup de socis del Centre Excursionista Terrassa. Els visitants, que eren en nombre d'uns 70, i als quals feren els honors de la casa els senyors Olive-lla i Reparaz (fill), visitaren les diverses dependències de l'esmentat CENTRE i restaren molt satisfets de la visita, així com de l'acolliment que els fou dispensat en l'estatge de la nostra primera entitat excursionista.

CENTRE EXCURSIONISTA RAFEL CASANOVA.—El dia 25, el President del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, senyor Francesc de P. Maspons, assistí en representació del mateix a l'acte en el qual fou nomenat President honorari del Centre Excursionista Rafel Casanova, el senyor Joan Carreras i Palet. Amb tal motiu fou ofert un vermut d'honor.

CENTRE EXCURSIONISTA SABADELL.—El mateix dia 25, els senyors Maspons i Blasi assistiren a l'acte de la celebració del X aniversari.

sari de la fundació del Centre Excursionista Sabadell. En aquest acte, que volgueren que fos presidit pel senyor Maspons, el senyor Blasi donà una conferència, que illustrà amb interessants projeccions, sota el tema *Mont Sant Bernat*.

Bibliografia

MARCEL CHEVALIER.—*El Paisatge de Catalunya*.—Pròleg per Pau Vila.—Un vol. en 12.ⁿ, 197 pp. i XXV làms. fora text. —Editorial Barcino.—Barcelona, 1928.

Molt bé diu en Pau Vila en el seu pròleg, que aquesta obra enriqueix les bibliografies geogràfiques. Prou falta hi fa certament a la catalana, una obra de caràcter geogràfic; matèria tan transcendental, de la qual estem tan mancats.

La nostra gent sembla que senti horror a la Geografia; i això veritablement contrasta amb l'extraordinària afició a l'excursionisme, la qual sembla que ha de portar aparellada una predisposició o interès a conèixer o a perfeccionar els estudis relatius a la Geografia; però, dissortadament, passa al revés.

L'obra d'En Chevalier és una visió metòdica de Catalunya, dels diferents aspectes que ofereixen els diversos tipus de paisatge que arreu de Catalunya es troben escampats, amb llurs formes i topografia, característiques geològiques, intensitat i varietats de vegetació, etc.; fa veure com en la nostra terra, país de dimensions reduïdes, es poden estudiar gairebé tots els tipus de paisatge, que en unitats geogràfiques majors es poden destriar.

Comença el senyor Chevalier desglossant el que s'entén per estudi científic del paisatge i el que el paisatge natural és; posa de relleu els elements primordials que el componen: forma i color. El paisatge humà i l'evolució que sofreix, ocupa també una part, en la qual explica com les activitats humanes han produït determinades transformacions a certs paisatges naturals.

El cos principal de l'obra, estableix un anàlisi comparatiu de les característiques que ofereix a la vista un paisatge muntanyenc del Pireneu, de serres secundàries i terciàries i de muntanyes hercinianes, amb llurs diverses manifestacions; el paisatge de les pla-

nes; el paisatge marítim de costa alta i platja, de deltes i de dunes; el paisatge volcànic; el paisatge fluvial i el lacustre. Sovint fixa l'aspecte humà que se'n deriva.

L'obra del senyor Chevalier és molt interessant; però l'estimaríem molt més feta per un de «casa». És recomanable especialment als excursionistes, per a despertar més en ells la virtut de l'observació de la naturalesa, com a complement necessari de l'objectiu principal de l'excursionisme: esplai i desenrotllament físic.

NARCÍS RUCABADO

Biblioteca

REVISTES INGRESSADES ÚLTIMAMENT.—Sumaris resumits.

LA GÉOGRAPHIE

- Augiéras, Capitaine.—*Mission Augiéras-Draper (1927-1928)*.—1928-II, 1.
- Dayang Muda, S. A. la.—*Sarawak. Le Pays des Rajahs blancs*.—1928-II, 50.
- Bruneau de Laborie, M.—*Notes sur le Tiberti et Sur l'Ennedi*.—1928-II, 66.
- Kemal, Prince et Dine Hussein.—*L'Exploration du Désert libyque*.—1928-II, 171.
- Vallaux, Camille.—*La Classification des Océans et des Mers*.—1928-II, 184.
- Visser, M.—*Voyage d'Exploration aux Glaciers inconnus de l'Asie centrale*.—1928-II, 203.
- Duplomb, Ch.—*Nos Marins écrivains et artistes*.—1928-II, 209.

ANNALES DE GÉOGRAPHIE

- Demangeon, Suzanne.—*L'approvisionnement de Paris en Fruits et Légumes*.—1928-97.
- Crozet, R.—*La Plaine d'Aleçon*.—1928-129.
- Demoulin, F.—*La Vie des Touareg du Hoggar*.—1928-137.
- Gallois, L.—*Histoire de la Géographie. Travaux récents*.—1928-193.
- Musset, R.—*Le Relief de la Bretagne occidentale*.—1928-209.
- Ayral, Madeleine.—*Le Plateau d'Aubrac*.—1928-224.

- Tilho, J.—*Variations et Disparition possible du Tchad.*—1928-238.
- Baulig, H.—*Les hauts Niveaux d'Erosion eustatique dans le Bassin de Paris.*—1928-289, 385.
- Chataigneau, Yves.—*Le Bassin de Sarajevo.*—1928-306.
- Dennerly, E.—*L'Emigration indienne.*—1928-328.
- Weulersse, J.—*Le Bassin d'Arcachon.*—1928-407.
- Debesse-Arvisset, Mme.—*Le Chatillonnais.*—1928-428.
- Célerier, J.—*La Pêche au Marve.*—1928-452.
- Guéneau, L.—*La Production et la Consommation de la Soie artificielle dans le Monde.*—1928-481.
- Musset, R.—*Sur l'Evolution des Cours d'Eau à Méandres encaissés.*—1928-490.
- Catel, M.—*La Haute-Brie, Relief et Régions naturelles.*—1928-502.
- Lefebvre, Th.—*La densité de la Population en Turquie en 1914 et en 1927.*—1928-520.
- Dardel, E.—*Une Région malgache: le Boïna.*—1928-527.

LA MONTAGNE

- Dalloz, Pierre.—*Une Enquête sur la Foudre en Montagne.*—1928-81.
- Achard, l'Abbé.—*L'Homme Etroit (2.880 m.) une «première» dans le Massif de Chaillol.*—1928-85.
- Blanchard, Camille.—*Le Refuge Lombard.*—1928-89.
- Vuillet, Pierre.—*Le Christiania.*—1928-100.
- Neltner, Louis.—*Impressions d'Atlas; au Toubkal.*—1928-121.
- Tocqueville, Cte. de, et Fogès, V.—*Une belle Randonnée en Ski. La Traversée Sud-Nord des Alpes françaises (Nice-Chamonix).*—1928-137.
- Deplasse, E.—*Massif de Parières.*—1928-142.
- Solente, René.—*L'Arête de la Brèche Arête ouest de la Meije.*—1928-161.
- Guillemin, F.—*Ecoles d'Escalades dans les Calcaires de Provence.*—1928-169.
- Regaud, Francisque (1871-1928) en Souvenir. *L'Alpiniste, l'Homme public, et le Président du Club Alpin français.*—1928-201.
- Choisy, J.—*La Tour Germaine du Bourcet. Première Ascension.*—1928-216.
- Juilliard, J.—*Le Cirque des Sarrasins en Maurienne.*—1928-249.

- Mathieu, G., et Blanchard, C.—*Le Massif des Cerces*.—1928-258.
 May, E.—*Une « collective » à l'Olympe*.—1928-297.
 Jeannel de Thiersant, P.—*Au Caire de Cougourda. Première ascension par la Face Sud-Ouest*.—1928-311.
 Hurand, P.—*Morzine. Un nouveau Centre de Sports d'Hiver*.—1928-337.
 Gérard, E.—*Un Impromptu au Grand Combin en Raquettes*.—1928-341.
 Gayet-Tancrède, Paul.—*Le Ski dans le Val Montjoie*.—1928-350.
 Harrant, G.—*Courses a Ski autour du Ballon d'Alsace*.—1928-377.
 Bregeault, H.—*Le Téléphérique de Planpraz*.—1928-387.

ALPINE JOURNAL, THE

- Lepiney, J.—*The Mountains of Morocco: The High Atlas*.—1928-221.
 Bell, Gertrude.—*Aiguilles des Drus and Lauteraarhorn*.—1928-234.
 Baier, G. P.—*Crete*.—1928-243.
 Foa, Edgar.—*The new Frontiers in the Alps*.—1928-292.
 Bradby, E. H. F.—*Some Mountaineering Experiences and Conclusions*.—1928-304.
 Strumia, Max M.—*The Eastern Arête of the Signalkuppe*.—1928-315.
 Conway, W. M.—*A Flight over the Pyrenees*.—1928-325.
 Macdonald, Claude A.—*The Descent of the N. Face of the Eiger*.—1928-329.
 Copeland, Mrs.—*The S. E. Face of the Mojstrovka*.—1928-331.
 Elmslie, W. T.—*The Mountains of Israel*.—1928-338.
 Wright, C. E. I. and Magowan.—*The Lay and the Bowline*.—1928-340.
 Williamson, O. K.—*Notes on the East Face Routes of the Dom*.—1928-352.
 Salis, Gubert von.—*The Mönch as a Point for scientific Observations*.—1928-359.
 Skantze, Frank.—*The Paulin Aneroid*.—1928-360.

DONATIUS

- VALLE, RAFAEL. *El Convento de Tepetzotlan*.—Mexico, 1924, (del senyor A. Maseras).

- Sobiranes de Catalunya. Recull de monografies històriques.*—Barcelona, 1928, (de la Fundació Concepció Rabell i Cibils, Vídua Romaguera).
- SERRA I VILARÓ, J.—*Ceràmica de Marlés.*—Solsona, 1928, (de l'autor).
- BERTRANS SOLSONA, J.—*Valle de Arán.*—Barcelona, 1928, (de l'autor)
- SCHNEEBERGER, A.—*Conteurs catalans.*—París, 1926, (del senyor A. Maseras).
- DWELSHAUVERS, GEORGES.—*La Catalogne et le Problème catalan.*—París, 1926, (del senyor A. Maseras).
- MAS ABRIL, F.—*La Musa popular.*—Barcelona, 1928, (de l'autor).
- OLIVÓ I FORMENTI, J.—*Dues Lletres.*—Barcelona, 1886, (del senyor F. Maspons i Anglasell).
- MATHEU, FRANCESCH.—*Versos de Vell.*—Barcelona, 1928, (de l'autor).
- Catálogo de Prensa. España.*—Barcelona, 1928, (de «Rudolf Mosse Ibérica, S. A.»).
- Zeitung Katalog.*—Berlín, 1928, (de «Rudolf Mosse Ibérica, S. A.»).
- GOURDON, MAURICE.—*Les Montagnes secondaires du Pays de Luchon.*—Saint Gaudens, 1928, (de l'autor).
- Exposición del Libro Catalán.*—Barcelona, 1927, (del senyor A. Maseras).
- DIPUTACIÓN PROVINCIAL DE BARCELONA.—*Anuario de las Bibliotecas populares.*—Barcelona, 1927, (de l'Entitat).
- BALAGUER, VÍCTOR.—*En Burgos. Recuerdos de esta Ciudad insigne.*—Madrid, 1895, (del senyor Josep Garrut).
- ZARN, A., ET BARBLAN, P.—*L'Art du Ski. 2.ème édition.*—Zurich, 1928, (de A. Zarn).

NOVES ADQUISICIONS

- MASPONS I LABRÓS, F.—*Jocs d'Infants.*—Barcelona, 1928.
- VILA, PAU.—*Resum de Geografia de Catalunya, vol. I.*—Barcelona, 1928.
- HINOJOSA, EDUARDO DE.—*El Régimen señorial y la Cuestión agraria en Cataluña.*—Madrid, 1905.
- GRANGER, E. DANTÍN CERECEDA, J. Y IZQUIERDO, J.—*Nueva Geografía universal. T. II.*—Madrid, 1928.
- BRENACH, DOM ANTONI.—*Saxia. Poema heroic descriptiu de la muntanya de Montserrat.*—Monestir de Montserrat, 1927.
- De Jerusalem a Jericó. (Divulgació gràfica de les Terres bíbliques).*—Monestir de Montserrat, 1928.

T A U L E S

(Els números indiquen les pàgines)

TAULA GENERAL

GENERALITATS

BLASI I VALLESPINOSA, FRANCESC.— <i>Per Terres del Mestrat.</i>	
<i>Morella. Penyiscola.</i>	5
— <i>Per Terres de Flandes. Anvers. Bruges.</i>	81
— <i>Excursió al Gran Sant Bernat.</i>	171
— <i>Excursió al Montgut.</i>	205
— <i>Excursió a Montmell.</i>	291
— <i>II Aplec Excursionista de les Comarques tarra-</i> <i>gonines.</i>	311
CARLET, COMTE DE.— <i>Excursions per Navarra. Sangüesa.</i>	295
— <i>Excursions per Navarra. Xavier. Sant Salva-</i> <i>dor de Leyre.</i>	401
CARRERAS I CANDI, FRANCESC.— <i>Les Dreçanes barcelonines.</i>	
<i>Sos inventaris y restauració.</i>	13, 60, 91, 138, 183, 210
CASADES I GRAMATXES, PELEGRÍ.— <i>L'Art barroc a Cata-</i> <i>lunya.</i>	321
COLOMINAS I COLL, TIMOTEU.— <i>Una Excursió pel Llussanès</i> <i>i Plana de Vich.</i>	339
DANÉS I VERNEDAS, JOAN.— <i>De Solsona a Sant Llorenç de</i> <i>Morunys.</i>	361, 416
<i>Darrers actes del Cinquantenari.</i>	41
<i>Diada de Sant Jordi. La Festa de la Medalla.</i>	162
DURAN I CAÑAMERAS, FELIU.— <i>La Vila de Martorell.</i>	125
— <i>El Marquesat de Martorell.</i>	301
GUILERA I ALBIÑANA, JOSEP M. ^a .— <i>El Ferrocarril elèctric de</i> <i>Núria.</i>	121
INSTITUCIÓ PATXOT.— <i>Llegendari popular català. Tercer i</i> <i>últim concurs. Any 1929.</i>	313
<i>Itineraris d'algunes excursions fetes per Socis del CENTRE</i> <i>Medalla d'Or del CENTRE E. DE C.</i>	384 161
MESTRES, APELES.— <i>Per Terres de Don Quixot.</i>	48
OLIVELLA, LLUÍS G.— <i>Memòria del Curs de 1927-1928.</i>	431
OLIVERAS I FOLCH, ALBERT.— <i>Memòria de la Secció d'Es-</i> <i>ports de Muntanya. Curs de 1927-1928.</i>	256
<i>Primer Saló català de Fotografies de Muntanya.</i>	290

PUNTAS, JOSEP.— <i>Excursió a l'Agulla del Gegant</i>	246
REPARAZ (FILL), GONÇAL DE.— <i>Problemes de Climatologia Catalana. Les Temperatures a la Plana de Vich</i>	28
— <i>Qüestions Geogràfiques. Nosaltres i els altres</i>	228
— <i>Qüestions Geogràfiques. El Ter i el seu règim</i>	269
<i>Secció de Geografia i Geologia. Curs de 1927-1928</i>	369
SERRA I PAGÉS, R.— <i>L'Obra folklòrica d'En Cels Gomis</i>	343
SERRADELL, B.— <i>Timoteu Colominas i Coll</i>	337
THOMAS, JEAN.— <i>Per les costes de la Guínea Francesa i pel llarg del Níger</i>	445

BIBLIOGRAFIA

BASSEGODA I AMIGÓ, BONAVENTURA.— <i>Santa Maria de la Mar</i>	440
BERGÓS, JOAN.— <i>La Catedral vella de Lleyda</i>	116
CARRERAS I VALLS, R.— <i>La Descoberta d'Amèrica (Ferrers, Cabot i Colom)</i>	279
CHEVALIER, MARCEL.— <i>El Paisatge a Catalunya</i>	464
DURAN I CAÑAMERAS, F.— <i>El Señorío de Castellvell</i>	34
FOLCH I TORRES, JOAQUIM.— <i>Resum de la Història General de l'Art</i>	239
GUDIOL I CUNILL PVRE., JOSEP.— <i>La Pintura Medieval Catalana. Els Primitius</i>	357
GUILERA I ALBIÑANA, JOSEP M ^a .— <i>Excursions pels Pirineus i els Alps</i>	74
LLIGA D'AMICS DE L'ART.— <i>Por el decoro Artístico de Palma</i>	117
OBRA DEL CANÇONER POPULAR DE CATALUNYA.— <i>Materials. Volum I. Fascicle II.</i>	389
PUIG S. J., IGNACIO.— <i>El Observatorio del Ebro. Idea general sobre el mismo</i>	158
PUIG I CADAFALCH, J.— <i>Le Premier Art Roman. L'Architecture en Catalogne et dans l'Occident Méditerranéen aux Xe. et XIe. siècles</i>	317
SAGARRA, FERRAN DE.— <i>Segell de la Cúria o Cort de la Vila de Sabadell per la reina dona Elionor de Sicília (segle XIV). Notes històriques</i>	200

BIBLIOTECA

35, 73, 118, 159, 201, 242, 286, 319, 359, 398, 441, 465.

CRONICA

Secció d'Arqueologia i Història.—32, 73, 112, 156, 198, 276, 462.
 — d'Arquitectura.—274.
 — d'Enginyeria.—277.

Secció d'Esports de Muntanya.—32, 72, 111, 156, 198, 237, 276, 461.

— de Folklore.—274.

— de Fotografia.—33, 71, 110, 155, 197, 237, 274, 460.

— de Geografia i Geologia.—276.

Comissió d'Informacions.—274.

— de Coordinació de Treballs excursionistes.—274.

— de Publicacions.—274.

— de Refugis.—274.

Conferències i Sessions.—30, 70, 106, 146, 194, 230, 272, 316, 437, 459.

Estació Meteorològica de Viella.—80, 204, 288, 400.

Socis ingressats.—72, 156, 278, 388.

NOVES

33, 73, 112, 157, 198, 238, 278, 316, 356, 388, 438, 463.

LÀMINES

I.—Morella: Santuari de la Verge de Vallivana. Interior del Santuari de Vallivana	8-9
II.—Morella: Vista general. Interior de la Collegiata	8-9
III.—Morella: Portal de Sant Miquel. Portal de Santa Maria	8-9
IV.—Morella: Un carrer. Muralles	8-9
V.—Penyíscola: Vista des del Castell. Entrada al Castell	10-11
VI.—Penyíscola: Part alta del Castell i Entrada a la Capella. Santuari	10-11
VII.—Descobrimet de la Llosa commemorativa del Cinquantenari, ofrenada per les Entitats excursionistes	46-47
VIII.—Acte d'atorgament del Trofeu Challenge «Copa Stadium»	46-47
IX.—Pati de la Casa de l'Alcalde d'Argamasilla. Un Carrer d'Argamasilla	50-51
X.—Retrat del qual la Llegendra diu que Cervantes traugué el tipus del Quixot. La pariona del retrat	50-51
XI.—La Casa Medrano desapareguda sota un foc que la destruí. Paisatge	56-57
XII.—Finestra de la Presó de Cervantes. Cova de Montesinos	56-57
XIII.—Anvers: Catedral; Porta principal. Creuer	84-85
XIV.—Anvers: Catedral; Interior. Trona	84-85
XV.—Anvers: Catedral; Chor. Antiga Presó inquisitorial avui Museu	86-87

XVI.—Anvers: Ajuntament; Sala de Casaments. Bruges: Exterior de la Catedral.	86-87
XVII.—Bruges: Església de Notre Dâme. Verge atriduída a Miquel Angel. Gran Plaça.	88-89
XVIII.—Bruges: Pont de Sant Joan. La Venècia del Nord	88-89
XIX.—Drassanes: Segell dels Cònsols de la Mar. Canastró	92-93
XX.—Drassanes: Escut reial d'Aragó.	92-93
XXI.—Drassanes: Làpida commemorativa de la construcció de la Muralla. Escuts reial i de Barcelona, segle xiv.	98-99
XXII.—Drassanes: Escuts de la Diputació de Barcelona, segle xvii. Escut de la Muralla exterior del Baluard de les Drassanes	98-99
XXIII.—Drassanes: L'entrada abans de construir-se la Tribuna central.	104-105
XXIV.—Drassanes: Escut reial d'Espanya, de mitjans del segle xviii. Estàtua de Don Joan d'Àustria	104-105
XXV.—Gorja de Núria i Pont de Cremal. Estret del Salt del Sastre	123-124
XXVI.—Gorja de Núria i Pont dels Tres Molins. Gorja de Núria prop del Santuari	123-124
XXVII.—Vall del Freser: Queralps, Fustanyà i Rial. Coma de Nou-creus des del Puigmal	126-127
XXVIII.—Traçat del Ferrocarril de Ribes a Núria	126-127
XXIX.—Martorell: Vista general. Congost del Llobregat prop de Martorell	126-127
XXX.—Restes del Castellvell de Rosanes. Sant Genis de Rocafort.	126-127
XXXI.—Sant Genis de Rocafort.	126-127
XXXII.—Ermita de Santa Margarida	126-127
XXXIII.—Bourg-Saint Pierre. Gorges de Trient	176-177
XXXIV.—Parada de Prez. Convent i Llac de Sant Bernat	176-177
XXXV.—Entrada al Convent de S. Bernat. Frares del Convent	180-181
XXXVI.—Gos de la raça Sant Bernat. Monument a Sant Bernat, a Itàlia	180-181
XXXVII.—Baluard marítim de les Drassanes	184-185
XXXVIII.—La Drassana amb son petit Baluard marítim. Les Drassanes vistes des d'un avió.	184-185
XXXIX.—Antiga Parròquia de Montagut. Porta de l'Església	208-209
XL.—Interior de l'Església de Montagut. Vista del Poble i Castell de Querol	208-209
XLI.—Agulla Verda i Refugi del Requin. Dent del Requin	252-253
XLII.—«Grandes Jorasses» i Agulla del Gegant, des de la «Mer de Glace». Agulla del Gegant des del Refugi del Requin	252-253

XLIII.—Séracs del Gegant. Camí del Coll del Gegant. «La Vierge»	252-253
XLIV.—Coll i Agulla del Gegant. Començ de l'Escalada de l'Agulla del Gegant	252-253
XLV.—Escalada de la «Grande Dalle» de l'Agulla del Gegant. Detall de l'Escalada de la «Grande Dalle»	252-253
XLVI.—La «Grande Dalle» de cara avall. Mont-Blanc des de l'Agulla del Gegant	252-253
XLVII.—Cursa de Parelles mixtes, 1928. Campionat de Catalunya de fons, 1928	264-265
XLVIII.—Concurs internacional de Salts, 1928	264-265
XLIX.—Poble de Saldes	290-291
L.—Els Encantats i l'Estany de Sant Maurici	290-291
LI.—Les Bordes de Castell-lléó	290-291
LII.—Paisatge de Suïssa	290-291
LIII.—Roques altes	290-291
LIV.—Vall de Lauterbrunnen	290-291
LV.—Parròquia i Muntanyes de Montmell. Església de Montmell	292-293
LVI.—Església i Castell de Montmell	292-293
LVII.—Sangüesa: Església parroquial de Santa Maria; Campanar. Portalada	298-299
LVIII.—Sangüesa: Restes de l'antic Palau reial, avui Presó. Escala de la Casa del Marquès de Valle Santoro	298-299
LIX.—II Aplec excursionista de les Comarques tarragonines. Aspecte de Les Airasses	312-313
LX.—Església de La Mussara. Tipus del país	312-313
LXI.—Os de Balaguer. Font	328-329
LXII.—Castellersol. Reliquiari de Plata dels Sants Victor i Companys, Màrtirs	328-329
LXIII.—Blanes. Retaule de l'Altar major de l'Església parroquial	328-329
LXIV.—Lleyda. Detall del Chor de la Seu nova	328-329
LXV.—Sant Agustí de Llusanès. Església.-Sant Martí de Sobremunt. Campanar	340-341
LXVI.—Sant Boi de Llusanès. Església.-Sant Martí de Sobremunt. Santuari de Santa Llúcia	340-341
LXVII.—Santuari de La Gleva.-Sant Hipòlit de Voltregà. Porta de l'Església	340-341
LXVIII.—Timoteu Colominas i Coll	340-341
LXIX.—Solsona. Entrada a la població	364-365
LXX.—Solsona. Verge del Claustre. Mare de Déu de Lord.	364-365
LXXI.—Roca Foradada.	364-365
LXXII.—Hort i Font on fou trobada la Mare de Déu de	

Lord. Vista general de Sant Llorenç de Morunys i Serra del Verd	364-365
LXXXIII.—Sant Llorenç de Morunys. Cap de les Morrereres, Coll de Jou i Cudó.-Bastets i Busa	368-369
LXXXIV.—Sant Llorenç de Morunys. Retaule de la Pietat.	368-369
LXXXV.—Sant Llorenç de Morunys. Capella de la Pietat i Serra de Guixers.-Riu Cardener i Font Púdia; al fons el Cim d'Urdet	368-369
LXXXVI.—Pont de Vallonga, sobre el Cardener; al fons La Mola i Santuari de Lord.-Voltants de Sant Llorenç de Morunys; Cudó i Santuari de Lord.	368-369
LXXXVII.—Xavier. Vista general	404-405
LXXXVIII.—Xaxier. Entrada i Fatxada del Castell. Escalinata antiga del Castell	404-405
LXXXIX.—Xavier: Fatxada principal de la Basílica. Pica baptismal de Sant Francesc Xavier.	404-405
LXXX.—Monestir de Sant Salvador de Leyre. Cripta de l'Església primitiva	404-405
LXXXI.—Sant Salvador de Leyre: Interior de l'Església. Absis	412-413
LXXXII.—Sant Salvador de Leyre: Porta de l'Església. Timpà	412-413
LXXXIII.—La Pesca al Massarronghi. Operació de fumar el Peix per a conservar-lo	452-453
LXXXIV.—La Indústria de la Sal en els Indígenes. Una piroga en el Riu Bani afluent del Niger.	452-453
LXXXV.—Pirogues construïdes pels Pescadors Bozos. Els Somonos (Bassama) en efectuar la gran pesca	452-453
LXXXVI.—La Persega del Nil, que amida 1'40 m. de llarg. Neteja del peix	452-453

GRÀFICS

I. —Segle XVIII. Projecte d'En Jordi Prosper de Verboom, de construir una Ciutadella en el lloc on hi havia les velles Drassanes.—Segle XVII. Perfil de les Drassanes.	184-185
II.—Segle XIX. Primera reforma del barri de les Drassanes, ideada per l'enginyer Cerdà en 1859 i que incorporà N'Angel Baixeras en 1881, en el seu projecte general	184-185
III.—1927. Avant-projecte de reforma de les Drassanes, de l'arquitecte N'Adolf Florensa	192-193
IV.—1927. Avant-projecte de reforma de les Drassanes, de l'arquitecte En Joaquim Vilaseca	192-193

ÍNDIX TOPOGRÀFIC *

Abondance, 173.
 Agudes, Les, 233.
 Agulla del Gegant, 196, 245, 249.
 Agulla Verda, 249.
 Airasses, Les, 312.
 Aix-les-Bains, 173.
 Alcover, 275, 438.
 Aldunate, 297.
 Alps, 339.
 Andorra, 195, 460.
 Annam, 279.
 Annecy, 173.
 Anvers, 81.
 Aosta, 175, 182.
 Argamasilla de Alba, 49.
 Atenes, 30.
 Austria, 71.

Baalbek, 30
 Basiero, 233.
 Beirut, 30.
 Bèlgica, 229, 232.
 Berga, 429.
 Biciberri, 70.
 Blanes, 152.
 Bourg Saint Pierre, 176.
 Brig, 234.
 Bruges, 87.
 Brusel·les, 232.
 Budapest, 107.
 Buthier, 173, 176.

Canada, 368.
 Canton, 279.
 Cap d'Estagues, 367.
 Cardona, 363.
 Carlit, 70.
 Castellvell, 34.
 Castellvell de Rosanes, 127.
 Chamonix, 255.
 Chartres, 232.
 Ciurana, 438.
 Codó, 416.
 Collbató, 199.
 Combloux, 246.
 Comoloforno, 70.
 Cómolos, 233.
 Conakry, 457.
 Constanti, 154.

Constantinoble, 30.
 Coruña, 197.
 Coscoller, 367.
 Courmayeur, 249.

Dehbo, 457.
 Dent del Gegant, 251.
 Dent d'Oche, 172.
 Dinamarca, 229.

Egipte, 146.
 Empúries, 234.
 Encantats, 233.
 Entremont, 173, 176.
 Esmirna, 30.
 Estònia, 229.
 Evian, 182.
 Evian-les-Bains, 171

Flandes, 81.
 Foinnay, 175.
 Forat del Toro, 389.

Gabietú, 233.
 Galibier, 246.
 Gant, 87.
 Gaube, 233.
 Ginebra, 234.
 Gleva, La, 342.
 Glozel, 31.
 Gorges du Trient, 174.
 Gran Sant Bernat, 171.
 Guinea, 445.

Holanda, 229.
 Honolulu, 278.

Idoain, 296.
 Interlaken, 234.
 Izco, 297.

Juncosa, La, 293.

Kurussa, 445, 457.

Lajoux, 173.
 Lauteret, 246.
 Leman, 172.
 Leschaux, 247.

* En els índex topogràfic i onomàstic es fan constar solament aquells mots la consulta dels quals pot resultar útil.

Liddes, 176.
Lisboa, 272.
Lituània, 229.
Lord, 419.
Lucerna, 234.
Lugo, 197.
Luxor, 239.

Llacuna, La, 207.
Lladurs, 365.
Lleyda, 116.

Malinas, 232.
Margalida, 233.
Martigny, 175.
Martorell, 125, 301.
Megève, 246.
Mestrat, 5.
Miralles, 137.
Monreal, 296.
Mont Joux, 180.
Mont Malet, 251.
Mont Maudit, 249.
Mont Perdut, 233.
Mont Sant Bernat, 31.
Montagut, 72, 205.
Monthey, 174.
Montiel, 51.
Montmell, 291.
Montserrat, 197.
Morella, 5.
Mulleres, 124.
Mummery, 251.
Munich, 234.
Mussara, La, 275, 311.

Nardues, 297.
Neige Cordier, 245.
Niger, 445, 457.
Noruega, 459.
Nuremberg, 235.
Núria, 121, 234.

Ober-Ammergan, 155.
Orense, 197.
Orsiers, 176.

Pala de Lluí, 70.
Palma de Mallorca, 117.
Pallars, 295.
Penyíscola, 10.
Perafita, 340.
Pla de Ricart, 365.
Pont d'Armentera, 72, 209.
Port de la Selva, 152.
Port del Comte, 421.

Prades, 438.
Prats de Llusanés, 340.
Prez, 177.
Puig Peric, 70.
Puigmal, 123.

Queralps, 123.
Querol, 72, 209, 416.

Raquine, 196.
Refugi Cèsar A. Torras, 73.
Requin, 247.
Rocafort, 297.
Rodes, 30.
Ruidera, 55.
Rupit, 154.

Sabadell, 200.
Saint Gallen, 234.
Saint Gilgolph, 173.
Saint Jean de Maurienne, 246.
Saint Maurice, 174.
Salenques, 233.
Sambrancher, 176.
Sangüesa, 295.
Sant Agustí de Llusanés, 340.
Sant Boi de Llusanés, 341.
Sant Hipòlit de Voltregà, 342.
Sant Julià de Vilatorrada, 29.
Sant Llorenç de Morunys, 149, 361, 416, 424.
Sant Martí del Canigó, 276.
Sant Maurici, 196, 233.
Sant Pere de la Selva, 438.
Sant Salvador de Leyre, 405.
Sant Vicens dels Horts, 154.
Santiago de Compostela, 197.
Siam, 279.
Sòbol, 417.
Solsona, 249, 361, 416.
Sudan, 238, 445.
Suïssa, 229.

Tacul, 247.
Tailón, 233.
Talèfre, 247.
Tarragona, 150, 277.
Tebas, 239.
Thollou, 173.
Tombuctú, 445.
Torino, 246, 248.
Traiguera, 5.
Tumeneia, 233.
Tuy, 197.
Txecoslovàquia, 199.

Ull de Ter, 316.

Valdossera, 206.
 Vallirana, 5.
 Valloise, 246.
 Verd, 421.
 Verges, 154.
 Vich, 28, 194.
 Vignemale, 233.

Vigo, 197.
 Vilamala, 417.
 Vilaseca, 149.

Xxavier, 401.

Yesa, 406.

ÍNDIX ONOMÀSTIC

Abadal, J., 261.
 Albareda, Miquel, 290.
 Albo i Trulls, Antoni, 73.
 Almirall i Castells, F. Xavier, 278.
 Amades i Gelats, Joan, 72, 108, 152, 274.
 Amengual i Bordoy, Alfons, 73.
 Andorrà i Viñes, Josep, 277.
 Andreu, Joan, 260.
 Arbolí, Pere, 73.
 Arch, Josep, 267.
 Argilés i Bifet, Ramón, 273.
 Armangué, Carmelita, 260, 263.
 Armangué, Francesca, 260, 263.
 Armangué, Pilar, 260, 263.
 Arola, Josep, 43.
 Aubourg i Coineau, René, 156.
 Ayguesvives, Albert d', 72.

Badia, Pau, 73.
 Badrines, Miquel, 73.
 Baixas, M., 114.
 Balcells, Ll., 261.
 Balcells, M., 261.
 Baldelló, Mn. Francesc, 107.
 Barata, Joan, 267.
 Barrie, A., 261.
 Bassegoda i Amigó, B., 440.
 Bassegoda i Musté, B., 232.
 Bataller, Mn. J. R., 276, 370, 382.
 Batista i Roca, Josep M.^a, 109, 273, 274.
 Balle i Martínez, Joan B., 274.
 Baurier i Trivollier, Joan, 156.
 Bech, Lola, 264.
 Benavent, Joan, 266.
 Bergnes, Sofia, 260, 264.
 Bergnes i Serrallach, Á., 275.
 Bergós, Joan, 116.
 Bernadó, Isidre, 73.
 Bernat de Menton, 180.
 Bertrand, Carles, 259, 260, 261, 266.
 Bertrand, Eduard, 266.
 Bertrand, Lluís, 259, 267.
 Bertrand i Mata, Manuel, 157.

Bertrand, Roser, 263.
 Beusch, R., 264.
 Biosca, Jaume, 195, 275.
 Biosca i Cases, Joaquim, 157.
 Blasi, Francesc de P., 13, 31, 71, 91, 107, 150.
 153, 183, 209, 232, 272, 273, 294, 438, 460.
 Bonifàs, Lluís, 148.
 Borràs i Ventura, Josep, 278.
 Bosch i Gimpera, P., 31.
 Bosch i Montalat, E., 106.
 Botey, Mn. Lambert, 155.
 Bruguera, Joaquim, 32.
 Brugueras i Llobet, J., 109.
 Brunet, J., 263, 266, 259, 276, 261.
 Burgener, Alexandre, 251.

Caballé i Lluís, Modest, 278.
 Cabestany i Méndez-Vigo, F., 73.
 Cabot, Joan, 106.
 Cabot i Montalt, Ricard, 47.
 Cabot i Rovira, Joaquim, 171.
 Canals, Ignasi, 290.
 Cantarell, Joan, 73.
 Capmany, Aureli, 146, 152.
 Caralt, Delmir de, 260.
 Cardona i Canadell, Lluís, 73.
 Carles-Tolrà, Josep M.^a, 74.
 Carlet, Comte de, 301, 416.
 Carner i Romeu, Jaume, 74.
 Carreras i Candi, F., 69, 106, 146, 194, 228, 230.
 Carreras i Valls, R., 106, 279.
 Carrión i Sanmartin, J., 388.
 Casades Josep M.^a, 47.
 Casades i Gramatxes, P., 30, 146, 161, 184,
 234, 274, 337, 462.
 Cases i Lamolla, Manuel, 274.
 Castellort, Dolors, 264.
 Castellort, Mercè, 264.
 Castellort, Rosa, 261, 264.
 Casteret, Norbert, 389.
 Casulleras, Jaume, 274.
 Cazes i Viladomat, Àmerica, 156.
 Chevalier, Manuel, 465.

- Cirera, Esteve, 267.
 Cirera, Joan, 267.
 Civil i Juncosa, Joan, 278.
 Clapés, August, 267.
 Clapés, X., 264.
 Clarasó i Seguí, B., 73.
 Closas i Miralles, Josep, 276.
 Coderch i Mir, S., 73.
 Codina, S., 259, 261.
 Codina i Duran, Josep, 431.
 Colomer i Masdeu, Manuel 156.
 Colominas i Coll, Timoteu. 337, 343.
 Coll i Alentorn, Miquel, 157.
 Coll i Castell, Mercè, 73.
 Comas, Ramon N., 343.
 Comella, Manuel, 234, 273.
 Corbella, Lluís, 291.
 Cortès i Formiguera, Ferran, 278.
 Coll i Rofarull, Oscar, 388.
 Crespo, Ramon, 153.
 Creus i Vidal, Lluís, 274, 278.
 Cruzet i Sanfeliu, J. M.^a, 156.
 Cuitó i Canals, Ferran, 273.
 Cunill, Mn. Enric, 435.
 Cutchet i Moreu, Salvador, 278.
- D**amians i Manté, Frederic, 277.
 Danés i Torras, Josep, 272, 441.
 Danés i Vernedas, J., 149, 369, 430.
 Denton, Carles, 73.
 Domenech, Francesc, 264, 267.
 Dubler i Humbel, Cèsar, 73.
 Duran, J., 263.
 Duran, Pilar, 263.
 Duran, R., 262.
 Duran i Albesa, Ramón, 235, 278.
 Duran i Canyameres, F., 31, 34, 137, 311, 462.
- E**scudé, J., 264, 266.
 Escursell i Casanovas, Josep, 156.
 Espinal, Josep, 290, 291.
 Estasen, Josep M.^a, 261, 263, 267.
 Estasen, Lluís, 70, 233, 274, 291.
- F**àbregas i Real, Miquel, 73.
 Feu i Riqué, Jaume, 73.
 Feurer, Willy, 72.
 Filella i Bragós, Salvador, 274.
 Fleischly, Enric, 266.
 Folch i Girona, Ignasi, 161, 261, 273.
 Folch i Pi, Frederic, 157.
 Folch i Torres, Joaquim, 239.
 Font, J., 262, 264.
 Font i Aleu, Miquel, 73.
 Fonta i Manau, Joan, 277.
 Fontanet i Alabart, Artur, 156.
- Fontanet i Manen, Josep, 274.
 Fontanillas i Cidera, Francesc, 157.
 Fontseré i Riba, Eduard, 273.
 Fornells, Andreua, 439.
 Franch i Mestre, Josep, 273.
 Fusté i Crusellas, Sebastià, 278.
- G**abarró i Garcia, Pere, 459.
 Galbany, Jordi, 74.
 Galbany, Carme, 74.
 Galbany, Josep, 74.
 Galceran, Guillem, 291.
 Galilea, Josep M.^a, 259, 260, 263, 276.
 Galofré i Haefner, Joan, 112.
 Gallardo i Garriga, Antoni, 197.
 Gambús, Francesc de P., 74.
 Gandia, Emili, 234.
 Garriga, Lluís, 291.
 Garrut i Sala, Josep, 277.
 Gausachs, Marcell, 152, 275, 291.
 Genovart, Manuel, 152, 196, 277.
 Gibert i Riera, Lluís, 157.
 Gili, Montserrat, 290.
 Gili, Roser, 264.
 Ginesta i Pons, Alexandre, 157.
 Gispert i Cruz, Josep M.^a de, 157.
 Gomez Roduefo, L., 260.
 Gomis, Cels, 31, 343.
 Gomis, J., 264.
 Gomis i Serdañons, Cels, 157.
 Gotarde, C., 73.
 Goytisolo, Ignasi, 388.
 Goytisolo, Lluís, 73.
 Graham, M. W., 196, 251.
 Grant i Sala, J., 151.
 Gratacós i Martí, Francesc, 278.
 Grau, Joan, 267.
 Gresa de Mirambell, Anicet, 278.
 Guarro i Guardiola, Joan, 275.
 Guarro Wenceslao, 266.
 Guasch, Pere, 73.
 Gudiol i Cunill, Mn. Josep, 357.
 Guerrero, A., 261.
 Guerrero, Just, 261.
 Guilera, Josep M.^a, 74, 125, 259, 263, 274, 291, 460.
 Guillemot i Sagristà, Josep, 157.
- H**alder, Alfred, 73.
 Hereter i Ferran, Leonard, 278.
 Homs i Ferrés, Antoni, 274, 278.
- I**bern, Antònia, 260.
 Ibern, Pere, 267.
 Iglesias, Ignasi, 274.
 Iglesias i Puig, Ernest, 156.

Izard, Francesc, 259, 261, 263, 267.
Izard, Josepa, 263.
Izard de Wintsch, Maria, 263.

Jensen i Jensen, A., 73.
Jinot i Ribas, Antoni, 278.
Jorba i Bónet, Josep, 73.
Jové, Emili, 438.
Juandó, Frederic, 273.
Juanico i Cateura, Lluís, 278.
Julià i Prats, A., 156.

King, Norman, 157.
Kurz i Klein, Pere, 73.

Lamaña i Coll, Josep M.ª, 388.
Linati, J., 262.
Lix, Emil, 261.
López, F., 261.
López i Bernabeu, Ramon, 73.
López Sagredo, N., 262.
Loquens i Rezzel, Emili, 156,

Lloret, Josep, 73.

Maier, Roser, 260, 263.
Majó i Falcó, Carles, 388:
Marcet, Jaume, 150, 199, 267, 276, 370, 380.
Marfany i Vilarassau, Pere, 157.
Marnet, L., 262, 267.
Martín i Llorente, F., 73.
Martinell, Cèsar, 148.
Martorell, Jeroni, 72, 153.
Masoliver i Martínez, Josep M.ª, 157,
Maspons i Anglasesell, F., 70, 107, 197, 273.
Maspons i Labrós, F., 343.
Masriera, Lluís, 460.
Massó, Raimunda, 263.
Massuet i Amorós, Salvador, 273, 275.
Matheu i Fornells, Francesc, 161, 435.
Maymó, A., 261, 261.
Mayol i Ferrer, Manuel M.ª, 274.
Mestre i Mitjans, Josep, 156.
Mestres, Apeles, 60.
Mir i Servat, Josep, 156.
Miralda, Antoni, 290, 291.
Miret, J., 264.
Molins i Fàbregas, Narcís, 156.
Monteys, Josep, 73.
Montllor, Joan, 43.
Montsech i Baqués, Tomàs, 157.
Moragas, Vicens de, 31.
Morató i Portell, Joan, 278.
Mosella, Albert, 267.
Moya i Cristià, Josep, 388.
Moya i Oliver, Dolors, 388.

Mulero, Ferran, 73.
Mullor i Creixell, Ernest, 73.

Nicolas de Laval, Àntoni, 156.
Nonell i Febrés, Joan, 197, 273.
Nualart, Montserrat, 264.

Olivella i Arenas, Lluís G., 74, 273, 437
Oliveras, F., 274.
Oliveras, Mn. Jaume, 238.
Oliveras i Folch, Albert, 196, 233, 269, 273,
291.
Orfila i Castells, Elidor, 276.

Par i Tusquets, Joan, 74.
Pareras i Borrell, Àlfred, 157,
Patxot i Jubert, Rafel, 161.
Patxot i Rabell, Concepció, 157.
Pauchet, Juli, 74.
Perajoan, Cèsar, 267.
Planas i Aparicio, Ignasi, 278.
Playà i Espinal, Joan, 73.
Pont i Duran, Joseb, 431.
Prats, Joan, 73, 264.
Puig, Ignasi, S. J., 158.
Puig i Cadafalch, J., 71, 371.
Pujol, Joan, 267.
Pujol i Algueró, Francesc, 157.
Puntas, Josep, 196, 255.

Quadras, Maria de, 260.
Quesada i Mallol, Manuel, 73.

Reparaz, Gonçal de., 30, 70, 71, 106, 230, 272,
273, 286, 371, 375,
Rensch i Egger, Rodolf, 278.
Requesens de Soler, Lluís, 301.
Rensch, Rudolf, 266.
Reynach, Salomó, 31.
Ribas, Joan, 73.
Ribas, Ricard, 259.
Ribas i Barangé, Damià, 274.
Ribas i Seba, Josep, 276.
Ribas i Virgili, Enric, 276.
Ribera i Llorenç, Enric, 274.
Ribó, Xavier, 267.
Ribó i Rius, Lluís, 356.
Ribot, Jòsep, 339.
Richter, R., 262.
Riera i Arqué, Josep, 157.
Riera i Puntí, Josep, 156.
Riera i Schilling, Rafel, 73, 156.
Rigall i Casajuana, Joan, 274.
Rius i Matas, Pere, 278.
Rodon, F., 262.
Rodon, Jordi, 267.

Roig i Ferrer, Joan, 276.
 Roig i Font, Gabriel, 31, 70, 277.
 Roig i Font, J., 30.
 Roman i Cenarro, Josep, 73.
 Ros i Vila, Josep M.^a, 274, 276.
 Rotllan i Poles, Josep, 47.
 Rovira i Burgada, Manuel M.^a, 388.
 Rovira i Cabanes, J., 431.
 Rucabado, Narcís, 370, 465.
 Ruiz i Porta, Joan, 168.
Sadurní i Marro, J. M.^a, 72.
 Sagarra, Ferran de, 200.
 Saltor i Madorell, Joaquim, 274.
 çalvans, Jonn, 73, 196, 291.
 Salvia, P., 264.
 Sambola i Mestres, Antoni, 275.
 Samitier, Manuel, 291.
 Sandoval i Capderà, Blai M.^a, 388.
 Santamaria, Joan, 435.
 Santasusana, Lluís, 74.
 Sayol, Cecili, 291.
 Schmid, E., 74.
 Segalé, F., 261, 291.
 Sella, N., 251.
 Serra i Boldú, Valeri, 151.
 Serra i Pagés, R., 31, 161, 356.
 Serra i Riera, Mateu, 156.
 Serra i Roca, Josep, 157.
 Serra i Roure, Eduard, 73.
 Serra i Serra, Francesc, 57.
 Serra i Vilaró, Mn. Joan, 277.
 Serradell B., 339.
 Serrallach, J., 262, 267.
 Slaby, Dr., 199.
 Soler, Elvira, 264.
 Soler, Eudà, 264.
 Soler de la Fuente, J., 156.
 Soler i Blosca, Marcell, 275.

Soler i Coll: Josep M.^a, 73.
 Soler i Rebol·lar, Domènec, 156.
 Solibes, Francesc, 426.
 Suqué d'Espona, Antoni, 157.

Talens i Anglasesell, Manel, 156.
 Terrats, J. M.^a, 263.
 Thomas, Jean, 445, 459.
 Torent i Sostres, Josep, 274.
 Torras i Ferreri, Cèsar A., 161.
 Trinxet, A., 264.
 Trinxet, Emili, 266.
 Trinxet, Manuel, 267.
 Turull i Fournols, Fèlix, 273.
 Turull i Ventosa, F. X., 274.

Ulloa, Lluís, 70.

Vallmitjana, Agapit, 259.
 Vehils i Grau, Rafel, 72.
 Ventosa i Calvell, 47.
 Ventura i Castelló, Josep, 157.
 Vidal i Massip, Pere, 278.
 Vila, Pau, 273, 370, 379, 463.
 Vila i Nogareda, A., 73.
 Vilanova i Puig, Lluís, 156.
 Vilaret de Gràcia, Josep M.^a, 73.
 Vilaró, Carme, 264.
 Vilaró, J., 262, 263.
 Vilaró, Xavier, 259, 261, 263, 266.
 Vilaseca, Enric, 70, 277.
 Vivé i Argelaguet, Joan, 431.
 Vives, P., 261.
 Vives i Figuerola, Joan, 274.
 Vives i Miret, Josep, 73.

Wintsch, G., 266.

Xanxo i Xanxo, Alvar, 73.